

Madesjöskolan
Skolvägen 7
382 45 Nybro.

2009-05-21

1 (6)

Dnr: 40-2009:2037

Nybro kommun
Barn- och utbildningsförvaltningen
382 80 Nybro

Kvalitetsgranskning av Madesjöskolan i Nybro kommun

Skolinspektionens beslut

Verksamheten på Madesjöskolan fungerar väl, med elevens förutsättningar i fokus. Skolans rektor har, efter knappa tre månaders ansvar för ett utökat ansvarsområde, ännu inte etablerat sitt ledarskap. Arbetslaget på skolan har lång erfarenhet och hög kompetens. De har tagit ansvar och i stor utsträckning arbetat självständigt även under en period av växlande ledarskap och organisationsförändringar. Struktur och fastställda rutiner har då i viss mån kommit att kompensera brister i styrning och visioner, även om arbetslaget i hög grad förvaltat den pedagogiska diskussionen själva.

Ledningen har förtroende för arbetslagets förmåga att arbeta på ett bra sätt med goda resultat. I grundläggande frågor som synen på skolans uppdrag och elevernas möjligheter till utveckling råder samsyn mellan ledning och arbetslag. Inställningen formuleras vid flera tillfällen i intervjuer som " - det här är våra elever och dem ska vi arbeta med". Rektorn har även uttalade målsättningar att genomföra bland annat problematiserande diskussioner kring kunskapssyn och att utveckla resultatuppföljning och analys. Dessa visioner är emellertid ännu inte förankrade i personalgruppen.

Skolinspektionen beslutar att överlämna denna rapport med följande rekommendationer.

- Att rektorn förankrar sina målsättningar hos personalen samt tar ett tydligare ansvar för den pedagogiska utvecklingen.

Åtgärderna ska redovisas skriftligt till Skolinspektionen senast den 20 augusti 2010.

1 Skolinspektionens granskning av skolors kompensatoriska förmåga i Madesjöskolan i Nybro kommun

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen¹. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.²

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Läggts undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?
- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

Granskningen av Madesjöskolan i Nybro kommun ingår i detta projekt. Undervisningsrådet Leif Magnusson besökte en klass i årskurs 5 i Madesjöskolan den 18-20 november 2009. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

¹ Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

² Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se>).

1.2 Madesjöskolan, Nybro kommun

Madesjöskolan är belägen i västra delen av Nybro. Rektorsområdets verksamhet omfattar Madesjöskolan med årskurserna F – 9, Orrefors skola F – 6, Örsjö skola F – 6 samt Västerängsskolan F – 3. Madesjöskolan leds av en områdeschef/rektor med helhetsansvar för rektorsområdet och två enhetsrektorer med ansvar för förskoleklass – årskurs 3 respektive årskurserna 4 – 9. Årskurserna 4 – 6 har tidigare varit knutna till F – 3 men utgör sedan augusti 2009 tillsammans med 7 – 9 en enhet. Vid Skolinspektionens besök har den nuvarande organisationen varit i kraft ca tre månader.

Inom enheterna är arbetet organiserat i arbetslag som leds av en samordnare som bland annat har till uppgift att hålla kvalitetsarbetet levande. Områdeschefen och enhetsrektorn har regelbundna möten med samordnaren. I arbetslag 4 – 6 ingår resurslärare och speciallärare.

2. Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

2.1 Pedagogiskt ledarskap

2.1.2 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

2.1.1 Underlag för bedömning

Efter knappa tre månaders bekantskap med årskurserna 4 – 6 inom det utökade ansvarsområdet och med sin huvudsakliga erfarenhet från högstadiet, har rektorn vid granskningstillfället ännu inte etablerat ett ledarskap inom hela enheten. Arbetslaget däremot rymmer god kompetens, lång erfarenhet och engagemang i skola och elever. Under en period av växlande ledarskap och organisationsförändringar har arbetslaget därför kunnat ta ansvar och i stor utsträckning arbetat vidare självständigt med samordnare som sammanhållande funktion.

Verksamheten fungerar väl, med en stabil, resultatnriktad personalgrupp med erfarenhet. Ledningen har också förtroende för arbetslagets förmåga att arbeta på ett bra sätt med goda resultat. Insatser som gjorts under våren för att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet har bland annat lett till formaliserade rutiner för diagnostiska tester, resultatuppföljning och stödinsatser relaterat till kunskapsmålen. Under en period av förändringar och varierande ledningsinsatser har struktur och fastställda rutiner i viss

mån kommit att kompensera brister i styrning och visioner. I grundläggande frågor som synen på skolans uppdrag och elevernas möjligheter till utveckling råder samsyn mellan ledning och arbetslaget. Inställningen formuleras vid flera tillfällen i intervjuer som " - det här är våra elever och dem ska vi arbeta med".

En målsättning för den nya enheten 4 – 9 är att underlätta övergången från årskurs 6 till 7. Rektorn har även uttalade målsättningar som bland annat problematiserande diskussioner kring kunskapssyn och att utveckla resultatuppföljning och analys. Dessa visioner är emellertid ännu inte förankrade i personalgruppen.

Intervjuer visar att rektorn är känd och bekant för eleverna. Rektorn har emellertid inte så omfattande och kontinuerliga kontakter med elevgruppen att han kan uppmärksamma enskilda elevers framgångar eller problem.

1.1.2 Rekommendation

För att bibehålla den goda verksamheten på skolan är det viktigt att ta tillvara personalens engagemang och kompetens samt samla skolan kring gemensamma målsättningar och ett tydligt ledarskap. Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn förmedlar och förankrar sina målsättningar inom personalgruppen samt tar ett tydligt ansvar för den pedagogiska utvecklingen.

1.2 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

1.2.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter
- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

1.2.2 Underlag för bedömning

Undervisningen karaktäriseras av väl inarbetade arbetsformer. Planeringen är målmedveten och tydlig vilket bland annat markeras genom att krav och förväntade resultat diskuteras inför starten av ett nytt arbetsområde. Läraren anger tydligt vad olika moment syftar till och vad som ska läras exempelvis genom att förklara " när vi är färdiga med det här ska vi kunna". Gemensamma genomgångar följs av arbete i olika konstellationer. Beroende på syfte och elevernas behov kan arbetet ske individuellt, parvis eller i grupp.

Ett par lärare framhåller individkännedom och anpassning som förutsättning för goda resultat. Lärarna har mycket god kännedom om de enskilda elevernas styrkor och svagheter. Detta gör det möjligt för läraren att ge uppgifter av anpassad svårighetsgrad

eller tillämpa olika metoder inom ramen för planeringen. Varierat arbetssätt och individuell anpassning eftersträvas konsekvent i undervisningen då "en enda metod inte kan passa alla elever eller alla syften". Observationer och intervjuer bekräftar att eleverna ges möjlighet att arbeta på olika sätt exempelvis genom val av material, hänsyn till olika lärstilar och genom placering i klassrummet.

Observationer och intervjuer bekräftar också att eleverna uppmuntras och känner utmaningar i skolarbetet. Arbetet sker i en öppen men lugn atmosfär. Klassläraren är tydlig med att kräva en lugn men inte nödvändigtvis tyst arbetssituation i klassrummet. Både lärare och elever sätter stort värde på den påfallande lugna klassrumssituationen. Mentorn framhåller ledarskap som viktig aspekt av lärarrollen för att skapa arbetsro och trygghet i lärandet.

Den lugna arbetssituationen utnyttjar klassläraren till att med god individuell kontakt uppmärksamma och stötta enskilda elever. Arbetssättet gör att bekräftelse eller stöd ges fortlöpande under arbetets gång. I resonemangen kring nya kunskapsområden uppmannas eleverna att bidra med egna erfarenheter som resor, fritidsintressen, bakgrund i andra kulturer och liknande. Klassen och klassrummet utgör en tillåtande arena där ingen ställs utanför. Eleverna uppmuntras och alla är delaktiga efter sina förutsättningar.

Rutinerna för övergång från årskurs 3 till 4 är en viktig förutsättning för lärarnas möjligheter att anknyta till elevernas erfarenheter och olika bakgrunder. Då eleverna med få undantag går tillsammans från förskoleklass till årskurs 6 finns inom skolan stor insikt och förståelse för enskilda elevers behov vilket är av stort värde för individuell anpassning av undervisningen.

1.4.3. Rekommendation

Utifrån deltagande observationer, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att undervisningen utformning och uppläggning ger eleverna goda förutsättningar att nå målen.

1.3 Lärarnas förhållningssätt

1.3.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

1.3.2 Underlag för bedömningen

Lärarna ger samstämmigt uttryck för uppfattningen att alla elever behöver utmaningar och realistiska krav för att utvecklas. Både i klassrumssituation och vid särskilt stöd

ställs krav. Mål sätts så att varje elev ska kunna uppleva en utmaning. Samtidigt präglas lärarnas förhållningssätt av positiv inställning och olika sätt att visa att man tror på elevens möjligheter att lyckas väl med studierna. Målmedvetenheten är påtaglig och både i klassrum och stödundervisning spelar den goda kontakten och individuella kunskapen om elevens behov stor roll för anpassningen av krav och målsättning. En elev uppger i intervjun att man "inte behöver vara orolig om något är svårt, man får hjälp då". Eleverna pekar vid intervjuer också på utvecklingssamtalet och den individuella utvecklingsplanen som en överenskommelse om vad som är viktigt att uppmärksamma och eventuellt arbeta särskilt mycket med.

Eleverna möts med omtanke och respekt. Såväl elever som lärare uttrycker på olika sätt vikten av ömsesidig respekt och gemensamma, accepterade spelregler i skolan. Elevernas sätt att relatera sig till personalen, samt umgänget elever emellan visar att normerna är väl förankrade i klassen. Klassläraren har en naturlig auktoritet och bemöter sina elever på ett spontant och lättsamt sätt. Lärarna är samstämmiga i uppfattningen att omtanke, uppriktigt engagemang och att alla elever blir sedda är viktiga förutsättningar för att eleverna ska finna arbetsglädje och självförtroende. Att dessa förutsättningar råder och har stor betydelse bekräftas i intervjuer och observationer där tillit till lärarna och tilltro till egna möjligheter att nå uppsatta mål är tydlig.

1.5.3. Rekommendation

Utifrån deltagande observationer, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att lärarna bemöter eleverna med respekt och höga förväntningar.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Leif Magnusson
Föredragande

Bilaga

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig

roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande**Skolan ska sträva efter att varje elev**

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inlärnin g och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll...
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar**Framgångsrika skolor**

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.¹ Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.²

¹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

² Folkhälsoinstitutet (2005), *Skolans mål och möjligheter*

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.
- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende.³

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.⁴ Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.⁵ Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.⁶

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.⁷

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

³ Grosin, Lennart (1998), *Rektorer i framgångsrika skolor*. Stockholms universitet

⁴ Monroe, L (1997) *Nothing's Impossible*. Time Books

⁵ Grosin, L (2004), *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor*

⁶ Grosin (2004)

⁷ Skolverket, *Vägar till lokal arbetsplan*, Stockholm

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.⁸ Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervisningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.⁹

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.¹⁰

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.¹¹ Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.¹²

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne.¹³

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumentet på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen

⁸ Monroe, L (1997)

⁹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

¹⁰ Scherp, H-Å (2002). *Lärare lärmiljö – Att leda skolan*

¹¹ Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

¹² Folkhälsoinstitutet (2005). *Skolans mål och möjligheter*.

¹³ Dysthe, O (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur, Stockholm.

med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme. Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap.¹⁴

Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner.¹⁵

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.¹⁶

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.¹⁷ Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.¹⁸

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för

¹⁴ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

¹⁵ Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

¹⁶ Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

¹⁷ Skolverket (2008)

¹⁸ Skolverket (2008)

undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra särlösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inläsningseffekter uppstå."¹⁹

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – särlösningar som "schablonlösningar" påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar särlösningar för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

¹⁹ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.